

Sextrakasserier – en ny industri

Män och kvinnor vid amerikanska företag och universitet börjar snart bli rädda för att tala med varandra eftersom det inte går att förutse när man skall råka på en anmälning för sexuella trakasserier.

Fallen med de sexuella trakasserier vid Astra i USA har av många svenska tidningar beskrivits som en "skandal". Men sanningen är mer komplicerad än så. Hur mycket är till exempel kulturkrock mellan det utländska företaget och USA:s syn på detta med sexuella trakasserier?

Debatt

Det är mycket lätt att i USA få juridisk hjälp om man anser sig vara sexuellt trakasserad i USA, man behöver till exempel inte vara rik för att få rättshjälp. Amerikanska advokater tar inte betalt för att driva denna typ av fall och målsäganden behöver inte stå för rättegångskostnaderna. Det vill säga förlorar kvinnan (det är vanligtvis en kvinna), behöver hon inte betala advokaten. Vinner hon däremot, får advokaten provision på skadeståndssumman.

Astra har sedan 1981 anmält av 16 kvinnor som säger att de

utsatts för sexuella trakasserier av andra anställda vid företaget. Hälften av kvinnorna fick skadeståndsbetalning på 20 000 dollar.

Den taktiken får nu kritik. Astra borde i stället rensat upp bland personalen, det vill säga tagit reda på om männen verkligen var skyldiga, säger till exempel advokaten David DeVeau vid Bostonfirman Hutchins, Wheeler & Dittmar i en intervju i Wall Street Journal (10-11 maj-96).

Konsulter

Det hela har utvecklats till en industri. Utländska företag i USA anlitar nu speciella konsulter för att få hjälp att skydda sig mot anmälningar som är dyra och smutsar ner företagsnamnet. De utländska företagen begriper helt enkelt inte vilka lagliga, finansiella och PR-nackdelar den här frågan har fått i USA menar amerikanska företagskonsulter och juridiska ombud. Också japanska Mitsubishi i USA har just nu fått flera anmälningar om sexuella trakasserier på företaget.

Kladdiga snushumrar har det alltid funnits. Varför verkar de amerikanska kvinnorna vara mer benägna att utmåla sig som offer för sexuella trakasserier? Varför ger de inte männen en örfil eller går sin väg om de anser att mannen – även om han är deras chef, gått över en gräns?

Camilla Paglia, omstridd

amerikansk feminist, menar att speciellt medelklasskvinnor i det puritanska USA föredrar att utmåla sig själva som offer. Arbetsklassens kvinnor är däremot mer medvetna om att det finns både dåliga och bra män menar hon.

Minivåldtäkt

En annan feminist i USA, Christina Sommers, författare till boken *Who Stole Feminism?* har beskrivit hur hysterisk utvecklingen har blivit på amerikanska universitet: "Jag intervjuade en ung kvinna i kort-kort kjol som sade till mig att hon just utsatts för "a mini-rape". Jag frågade vad som hade hänt. En kille gick fram till mig och sade "Nice legs", förklarade hon".

Det verkar mer och mer absurd. Män och kvinnor vid amerikanska företag och universitet börjar snart bli rädda för att tala med varandra eftersom det inte går att förutse när man skall råka på en anmälning för sexuella trakasserier.

I Europa har det inte gått så långt ännu. Man skulle kunna säga att företagen i USA i dag måste gå en balansgång mellan Scylla och Karybdis. Om företagsledningen inte gör något för att stävja sexuella trakasserier på företaget blir de anmälda av de kvinnor som trakasserats. Väljer de att avskeda eller suspendera misstänkta förövare råkar de in i dyra arbetsrättsliga

processer. Ersättning för psykiskt lidande kan kosta miljontals kronor i USA, i Sverige ligger däremot beloppen som alla vet på en betydligt blygsammare nivå.

Här finns alltså kulturella skillnader. I Europa i dag ökar insikten om detta med sexuella trakasserier, men den pekuniära ersättningen till de drabbade är generellt alltså mycket lägre än i USA.

Astras VD i USA Lars Bildman, som tills vidare är avstängd från tjänstgöring, var enligt en artikel i den ansedda amerikanska tidskriften *Business Week* (13 maj), något av en enväldshärskare och pedantisk kontroll-freak. De anställda var helt enkelt rädda för honom.

Underliga regler

Bildman införde underliga regler – alla måste gå på lunch samtidigt; man måste be om tillstånd för att få sätta upp något personligt på väggen; alla i personalen måste ha en Astra-nål på kavajslaget, de som glömde att sätta på den fick stränga tillsägelser; alla – utom de högsta cheferna – var tvungna att använda ett centraliserat faxnummer och Bildman fick kopior på alla meddelanden som sändes in och ut osv osv. "Han har total kontroll över företaget; alla är rädda för honom", sade en före detta anställd chef som slutade på företaget för två år sedan.

Hur mycket av missnöje med Lars Biddmans ledarstil ligger bakom anmälningarna om sexuella trakasserier som nu fått honom på fall? Hur mycket av rädsla för att behöva betala stora skadeståndsbetalningar ligger bakom Astras försök att tysta ner det hela? Hur många kvinnor av de som anmält företaget har sett en möjlighet att tjäna stora pengar? Hur många kvinnor har verkligen lidit av sexuella trakasserier? Var finns bevisen?

Händelserna på Astra är ingen skandal, snarare ett sammelsurium av frågeställningar som svenska journalister borde ta del av innan de ropar.

I Sverige talar Jämo nu om att det inte behövs några vetenskapliga undersökningar om hur vanligt det egentligen är med sexuella trakasserier i Sverige. Professor Heinz Leyman kritiserade nyligen just Jämos bristande vetenskapliga hållning i den här frågan (DN Debatt, vecka 19).

Att Jämo nu i sin ovetenskaplighet vill utmåla också alla svenska kvinnor som menlösa offer för manliga sexuella trakasserier är helt klart. Jag tror inte svenska kvinnor går med på det. Och det gör säkert inte de verkliga offren för sexuella trakasserier heller.

KATARINA OSCARSSON

Roman om den ungdomliga osäkerheten

Gustaf Hellströms En mycket ung man är den bästa av svenska studentlivsskildringar, skriver Lars Westerberg i en personlig betraktelse.

En mycket ung man kommer till Lund. Nu skall han börja studera. Det är någon gång vid sekelskiftet, vi har tidigare fått uppleva hur hjältens kuggas i studentexamen hemma i Kristianstad. Men nu har han i alla fall tagit en försenad studentexamen och befinner sig i universitetsstaden. Antigen skall livet bli stort och fritt.

Antikvariatet

Det är utgångspunkten i Gustaf Hellströms *En mycket ung man*, den bästa av studentlivsskildringar. Aldrig har jag känt igen mig så i en bok. Hellströms upplevelser kunde vara mina egna. Medan Piratens klassiska fundaskildring *Tre terminer* vilat i ett sälsamt sekelskiftesljud – debaucher och växelrytmer – är hans samtida Hellström oss mycket närmare i tiden. Hur kommer sig detta?

Underlig

Piratens bok är för övrigt underligt sammansatt. Dels är det den vanlige Piraten som är i farten, den suveräne anekdotberättaren.

Anekdoterna mörknar väl inte här i svärta, som i det bästa Piraten skrivit, endast porträttet av den evige överliggaren Sam Ask, är sin patetiska höghet mitt i komiken. Dels är denna mustiga sköna är förmäld med en trånskur och dekadent studentlivsroman. Poängen är komikens seger över trånjukan och det är väl gott nog. Ur detta kan man utvinna en del nyttiga existentiella insikter. Men annars är det en historisk roman.

Novis

Hellströms bok däremot är en berättelse om den evige ynglingen, den evige novischen (av novitie – nybörjare i Lund, Uppsala har en annan beteckning). Det är en man som starkt upplever sin egen otillräcklighet, ja, boken är en mindervärdeskänslans höga visa.

Mannen har samtidigt en brinnande intellektuell entusiasm, han vill storhet och han vill dyrka storhet. I andens fria värld, i intellektets högborg, i Lund, skall upplevelsen av befrielse komma. Här finns ett förakt för strebrar och brackor – ett numera okänt förakt. De framgångsrika förakt för de mindre framgångsrika finns naturligtvis kvar, strebrarnas och brackornas eget förakt. Men vi andra är demokrater. Det där att förakta någon av rent moraliska eller intellektuella skäl – sådant som när Strindberg utbrister:

"Vilka små sinnen!" – är väl numera bortglaget.

Men jag tror det är denna elitism, som är bakgrunden till självföraktet och skammen hos Gustaf Hellströms hjälte. Hans väg är kantad av misslyckanden. Boken börjar med att han kuggas i studentexamen. Han gör bort sig och blir utskrädd.

Han är en allvarlig man som håller fast vid ideal som blivit moderna och också detta gör honom till en udda figur.

Det har sagts att romanen ger ett idealiserat porträtt av Bengt Lidforss. Det är knappast sant, även om Lidforss yttre är tecknat med stor konkretion. Vad det handlar om är en ung mans behov av en intellektuell idol. Det är naturligt att idolen blir den mest mytomspunne i dåtidens Lund.

Streber

Lidforss behandlar honom med den kärlek och takt man visar en hängiven men mindre begåvad beundrare. Åtminstone är det så det uppfattas av huvudpersonen. Fredrik Böök består ett mindre smickrande porträtt. En dryg streber, som njerter av att trycka ner sin omgivning.

Att Böök var framgångsrik, brådmogen, begåvad tvivlar man inte på. Likaså att han hade något som Hellströms hjälte uppenbarligen saknar. Förmåga att smälta in, att vara

rätt sin omgivning. Men annars. Man har svårt att tro att han verkligen medvetet ville trycka ner någon. Huvudpersonens avund mot denne odrägligt framgångsrike person ter sig nästan patologisk.

Att hans egen trea i litteraturhistoria inte alls väcker samma beundran som Bööks är inte bara ett uttryck för världsordningens orättvisa. Den som är verserad och går in i ett ömsesidigt förhållande av respektfull och framtidsmän protegerar av beundrade beskyddare, kan alltid räkna med att bli klappad på huvudet. Det samma gäller inte en buffligt självhävdande outsider.

Studentdebatter

Själv känner jag igen mycket i Gustaf Hellströms roman. Den ungdomliga osäkerheten, känslan av outsiderskap. Denna lite omogna beundran för intellektuella idoler. Det lidelsefulla avlyssnandet av studentdebatter på AF.

Någon Bengt Lidforss fanns visserligen inte på min tid, men åtskilliga motsvarigheter. Huggen växlades blixtrande, man gick hem med förhöjd livskänsla. Man slapp visserligen en snyting från en uppretad smålandsteolog, något som drabbade Hellströms hjälte.

Jag kom undan med en eller annan trött grimas från en moraliskonservativ katolik eller en och annan ironisk blick från nå-

gon äldre och mer garvad akademiker, när jag tedde mig alltför juvenil.

Och till det gymnasiala allvar och den ungdomliga intellektuella entusiasmen kommer man aldrig tillbaka. Ack, min ungdoms hjältar, En Håkan Wiberg, som väl var Bengt Lidforss och Sam Ask i samma person, vem kunde ana att han skulle sluta som en tråkig professor och går in i ett ömsesidigt förhållande av respektfull och framtidsmän protegerar av beundrade beskyddare, kan alltid räkna med att bli klappad på huvudet. Det samma gäller inte en buffligt självhävdande outsider.

Och Janerik Larsson, som rusade från den ena debatten till den andra, slängde en ironisk replik här, en sarkastisk kommentar där, vad blev det egentligen av honom? Och Maxwell Overton och lektor Andersson. Ack, ja.

Sedan blev man en gammal uv på 70-talet och beundrade inte längre. Man fick verkliga vänner, som Lars Jonung och verkliga fiender, som Bosse Rothstein. Men då var det redan efteråt. Då var man redan en mycket gammal man.

LARS WESTERBERG